

AMISTEN POLIITTINEN LINJAPAPERI 2020-2021

KESKEISET TAVOITTEET

JOHDANTO

Ammatillinen koulutus on keskeinen osa suomalaista koulutusjärjestelmää, joka tuottaa osaavia ammattilaisia suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän käyttöön sekä jatkokouluttautumiseen tarvittavat taidot omaavia aktiivisia kansalaisia. Ammatillinen koulutus on uudistumiskykyinen, tulevaisuuden osaamistarpeisiin sopeutuva ja laadukas vaihtoehto peruskoulunsa päättävälle nuorille sekä koulutusta tarvitseville aikuisille.

Jokaiselle ammattiin opiskelevalle on taattava ajankohtainen ja työelämän tarpeita vastaava ammattipätevyys, joka syntyy laadukkaasta koulutuksesta. Ammatillinen koulutus rakentuu monipuolisesti erilaisista oppimistavoista oppilaitoksesta tapahtuvasta opiskelusta työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen. Vuoden 2018 alussa voimaan astuneen ammatillisen koulutuksen reformin myötä tätä joustavuutta on lisätty entisestään henkilökohtaisten opintopolkujen myötä. Opiskelijoiden tulee saada tarvitsemansa tuki ja heillä tulee olla oikeus saada oppilaitoksessa tapahtuvaa kontaktiopetusta tarpeensa mukaan. Laadukasta kontaktiopetusta on tarjottava riittävästi kaikissa oppiaineissa ja kaikilla aloilla.

Kaikilla peruskoulun päättävillä opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus päästä ammatilliseen koulutukseen asuinpaikasta riippumatta. Samaan aikaan on varmistettava, että jokainen ammatillisen koulutuksen järjestäjä tuottaa laadukasta ammattiin johtavaa koulutusta. Ammatillisen koulutuksen onnistumista tulee arvioida seuraamalla opiskelijoiden määrällistä ja laadullista työllistymistä valmistumisen jälkeen, sekä jatko-opintoihin sijoittumista. Koulutuksen laadun arvioinnissa on otettava opiskelijoiden näkökulma huomioon paikallisesti ja valtakunnallisesti. Maksuttomuuden on oltava koulutuksen peruslähtökohta kaikilla asteilla, myös ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelu ammatillisessa koulutuksessa on oltava todellisuudessa maksutonta, eli opiskeluun tarvittavien välineistä, materiaaleista ja palveluista ei tule periä maksuja opiskelijoilta.

Opiskelijalle myönnetty tutkinto on arvoton, jos opiskelija ei todellisuudessa ole päässyt riittävästi kehittämään tietojaan ja taitojaan opintojen aikana omien edellytystensä mukaisesti. Opetuksessa on huomioitava opiskelijoiden erilaiset lähtötasot ja oppimiskyvyt, ja erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita on tuettava riittävästi heidän tarvitsemallaan tasolla. Tukiopetusta on oltava tarjolla kaikissa oppiaineissa. Edistyneemmällä opiskelijoilla pitää olla mahdollisuus taitojensa lisäkehittämiseen ja opintojensa nopeampaan suorittamiseen.

Oppimisen lisääntynyt työelämäpainotteisuus edellyttää, että työpaikalla tapahtuvan oppimisen pitää olla hyvin ohjattua ja siellä annettujen tehtävien täytyy vastata koulutusta. Opiskelija ei ole työpaikalla työvoimana vaan oppimassa, joten häntä ei voi laskea työvoimaksi eikä hänen panoksensa vuoksi saa lomauttaa tai irtisanoa työntekijöitä. Yrityksiä ja työnantajia tulee tukea ottamaan opiskelijoita työpaikalle.

Jatko-opintovalmiudet ja -kelpoisuus ovat tulevaisuuden työelämän ja ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuuden kannalta erittäin tärkeitä. Koulutuksen tulee tukea ja kannustaa opiskelijoita elinikäiseen oppimiseen ja sen on tarjottava tähän vaadittavia työkaluja. Todellista jatko-opintokelpoisuutta on vahvistettava, varsinkin kehittämällä yhteisiä tutkinnon osia.

Opiskelijoiden hyvinvointiin ja toimeentuloon liittyviin kysymyksiin tulee jatkossa panostaa nykyistä enemmän. Opiskelijahuollossa on pidettävä huoli jokaisen yksilön hyvinvoinnista ja parannettava yhteisön hyvinvointia. Lakisääteisistä opiskelijahuollon palveluista on. Kaikkien opiskelijoiden terveydenhuollosta on huolehdittava ja sille on taattava riittävät resurssit.

Jokaisen oppilaitosyhteisön jäsenen on kiinnitettävä huomiota oppilaitoksen opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointiin, terveellisten elintapojen ylläpitämiseen sekä yhteisön turvallisuuteen. Yhteisölliseen hyvinvointiin ja varhaiseen ryhmäytymiseen panostaminen on paras tapa ennaltaehkäistä oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden ongelmia kuten kiusaamista tai opintojen keskeyttämistä. Opiskelijoille tulee tarjota maksuttomia vapaa-ajan harrastuksia, jotka tukevat fyysistä ja henkistä hyvinvointia sekä rakentavat yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Opintotuen tulee mahdollistaa täysiaikainen opiskelu ja nykyiseen opintotuen tasoon tulee tehdä merkittävä yleinen korotus. Opintotukea tulee olla mahdollista hakea 12 kuukaudelta vuodessa reformin hengen mukaisesti. Kaikille opiskelijoille tulee tarjota kohtuuhintaisia ja sosiaalista asumista edistäviä asuntoja opiskelupaikkakunnilta ja oppilaitosten edellytyksiä tarjota asuntolapaikkoja tulee parantaa. Lisäksi opiskelijalta ei saa evätä toimeentulotukea sillä perusteella, että hän ei ole nostanut opintolainaa. Opiskelijan toimeentulon edellytyksenä ei voi olla opintolainan nostaminen.

Kaikkien oppilaitosten tulee olla rasismista ja syrjinnästä vapaita alueita ja opiskelijoiden yhdenvertaisuuden tulee olla osa kaikkien oppilaitosten peruseriaatteita. Tasa-arvon tulee näkyä kaikessa oppilaitosten toiminnassa. Opiskelijoille tulee turvata vaikutusmahdollisuus oppilaitoksen toimintaan lakisääteisen opiskelijakuntatoiminnan kautta.

Ilman elinkelpoista maapalloa meillä ei ole ammatillista koulutusta, jota puolustaa. Siksi SAKKI on mukana eturintamassa torjumassa ilmastonmuutosta ja edistämässä kestävä kehitystä. Ajattelemme globaalisti ja toimimme paikallisesti ympäristön puolesta. Opetuksessa kestävä kehityksen teemojen tulisi näkyä läpileikkaavasti kaikissa opetuksen sisällöissä ja opetuksen järjestämisessä.

SAKKIN KESKEISET TAVOITTEET OVAT

1. TODELLINEN MAHDOLLISUUS OPISKELLA AMMATILISESSA KOULUTUKSESSA

Niin peruskoulun päättävillä nuorilla kuin aikuisiällä koulutusta tarvitsevilla kansalaisilla on mahdollisuus hakea ja päästä opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen. Eri alojen opetuksen sekä oppilaitosverkoston tulee olla alueellisesti niin kattava, ettei se estä hakeutumista yksilön haluamalle alalle. Lisäksi kaikille opiskelijoille taustasta riippumatta tulee turvata riittävä toimeentulo opintojen ajalle.

2. AMMATILLISEN KOULUTUKSEN TULEE OLLA VAPAA KAIKESTA SYRJINNÄSTÄ

Ammatillisessa koulutuksessa ja oppilaitoksissa kaikki syrjintä sukupuoleen, ikään, seksuaaliseen suuntautumiseen, etniseen tai vakaumukselliseen taustaan tai muihin ominaisuuksiin liityen tulee estää.

3. OPISKELIJOIDEN HENKINEN JA FYYNINEN HYVINVOINTI

Henkinen ja fyysinen hyvinvointi ovat keskeisiä tekijöitä opintojen suorittamisen ja opiskelukyvyn sekä myöhemmän työkyvyn ja aktiivisen kansalaisuuden kannalta. Henkistä hyvinvointia pitää tukea yhteisöllisyydellä sekä riittävällä tuella ja ohjauksella, ja fyysistä hyvinvointia esimerkiksi liikunnan ja työergonomian roolia korostamalla.

4. LAADUKAS JA ARVOSTETTU AMMATILLINEN KOULUTUS

Ammatillisen koulutuksen keskeisenä tarkoituksena on antaa tarvittava osaaminen työelämässä ja yhteiskunnassa pärjäämiseen sekä kyky kehittää ja päivittää osaamista tarpeen mukaan. Laadukas opetus, tutkintojen vastaavuus työelämän tarpeisiin sekä laaja-alainen ammatillinen ja yleissivistävä osaaminen tulee olla opetuksen keskeinen tavoite. Kestävä kehitys on oltava läpileikkaava teema ammatillisissa tutkinnoissa. Osana aktiivista kansalaisuutta ammattiin opiskelevien työelämätietoisuutta työelämän oikeuksista ja velvollisuuksista on kasvatettava.

5. AMMATILLINEN KOULUTUS TAKAA YHTÄLÄISET MAHDOLLISUUDET

JATKO-OPINTOIHIN

Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ei saa olla umpiperiä. Siksi ammatillisen koulutuksen tulee taata tasa-arvoiset jatko-opintomahdollisuudet lukion kanssa korkea-asteen opintoihin.

2 MITEN TAATAAN MAAILMAN PARAS AMMATILLINEN KOULUTUS

2.1 KOULUTUKSEN LAATU TURVATTAVA REFORMIN TOIMEENPANOSSA

Ammatillisen koulutuksen keskeisenä tavoitteena tulee olla laadukas koulutus, joka takaa opiskelijalle erinomaisen ammatillisen osaamisen sekä jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen vaadittavat taidot ja tiedot. Ammatilliseen koulutukseen on kohdistunut viime vuosina rajuja säästöjä, ja vuoden 2018 alussa voimaan astunut ammatillisen koulutuksen reformi vaikuttaa samaan aikaan merkittävästi koulutuksen rakenteisiin ja opetukseen. Koulutuksen järjestäjien vähentyneet resurssit ja samanaikainen reformin toimeenpano johtavat helposti koulutuksen laadun heikkenemiseen. Tätä edesauttaa se, että osaamispisteen laajuutta ei ole määriteltä missään. Tällöin opetustunneista on ollut muita koulutusasteita helpompi leikata. Osaamispisteelle tulisikin määritellä opetustuntimäärä, joka kuluu osaamispistettä vastaavien tietojen ja taitojen hankkimiseen tilanteessa, jossa opiskelijalla ei ole aiempaa osaamista asiasta. SAKKI vaatii resurssien turvaamista ja lisäämistä ammatilliseen koulutukseen laadun turvaamiseksi.

Kaikkien koulutuksen järjestäjien täytyy pystyä takaamaan opiskelijoilleen laadukasta ammatillista koulutusta. Opiskelijoilla pitää olla käytössään perinteisten lisäksi myös nykyaikaiset työvälineet ja -menetelmät, jotta heidän tietonsa ja taitonsa vastaisivat tulevaisuuden työelämän vaatimuksia. Oppilaitosten tulee aidosti henkilökohtaistaa opiskelijoiden opintopolkuja siten, että erilaisille ja eri lähtötasoisille oppijoille mahdollistetaan heidän tarpeidensa mukainen opetus ja tuki tutkinnon suorittamiseksi. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että erilaiset oppijat otetaan huomioon ja heitä kohdellaan yhdenvertaisesti. Koulutuksessa on huolehdittava siitä, että kukaan ei valmistu ammatillisesta koulutuksesta ilman nyky-yhteiskunnassa selviämiseen vaadittavaa lasku- ja lukutaitoa. Ammatillisen koulutuksen tehtävä on antaa opiskelijoille sellaiset elämäntaidot, joilla selvitään ja vaikutetaan muuttuvassa yhteiskunnassa. Jos koulutuksen laatu on heikko, koulutuksen järjestäjän toimintaa on tarkasteltava kriittisesti ja korjattava puutteet tarvittaessa ulkopuolisten tahojen avulla.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on muuttunut reformin myötä painottamaan enemmän koulutuksen vaikuttavuutta. Valmistumisen, työhön tai jatko-opintoihin pääsemisen sekä opiskelijoiden palautteen huomioiminen rahoitusmallissa on positiivinen muutos. Perusrahoituksen ja suoritusrahoituksen suhdetta tulisi kuitenkin tasapainottaa niin, että perusrahoituksen osuus olisi suurempi kuin 50%. Tasapainotus ei saisi kuitenkaan olla pois opiskelijapalautteen osuudesta. Rahoitusmallin ei tule ohjata koulutuksen järjestäjiä optimoimaan opiskelijavalintojaan siten, että esimerkiksi enemmän tukea opinnoissaan tarvitsevien hakijoiden opiskelemaan pääsyn mahdollisuudet heikkenevät nykyisestä. Uusi rahoitusmalli ja oppilaitoksille annettu oikeus myöntää tutkintoja ei saa myöskään johtaa tutkintojen tehtailuun siten, että opiskelija ei todellisuudessa saavuta ammattiin vaadittavaa osaamista. Myös pienten alojen ja erityisalojen rahoituksesta on pidettävä huolta.

Ammatillisten tutkintojen tulee sisältää riittävästi laadukkaita yleissivistäviä sekä vapaasti valittavia opintoja. Yleissivistävän osaamisen merkitys kasvaa entisestään kehittyvässä ja globalisoituvassa maailmassa ja näitä taitoja tulee tarkastella siten myös osana hyviä työelämä- ja kansalaistaitoja. Yhteiset tutkinnon osat ovat jatko-opintokelpoisuuden perusta ja keskeinen elementti. Ne mahdollistavat korkeakouluvalmiudet myös silloin, kun oppilaitoksella ei ole yhteistyötä lukioiden tai korkeakoulujen kanssa. Opiskelijalle on aina annettava mahdollisuus täydentää opintojaan ja parantaa arvosanojaan. Ammatillisessa koulutuksessa oppimisen arviointia tulee kehittää siten, että tutkintojen arvosanojen valtakunnallinen vertaileminen on mahdollista. Tämän edistämiseksi esimerkiksi valtakunnallisten kokeiden mahdollisuutta tulee selvittää.

Ajankohtainen työelämä tietoisuus on osa laadukasta ammatillista koulutusta. Ammatillisessa koulutuksessa tulee tarjota kattavasti tietoa eri työmarkkinajärjestöistä niin turva- kuin vaikuttamiskanavana. Tulevaisuuden työelämän parantamiseksi ja työkyvyttömyyden ennaltaehkäisemiseksi ammatilliseen koulutukseen on sisällytettävä tietoa työmarkkinoiden toiminnasta ja sosiaaliturvajärjestelmästä. Koulutuksessa tulee tarkastella yrittäjyyttä eri näkökulmista sekä antaa tietoa että kannustaa nuoria etsimään tietoa yrittäjyyden eri muodoista. Kestävä kehitys on otettava osaksi jokaisen alan koulutusta, edistämään vastuullista yrittäjyyttä ja ympäristön huomioimista.

2.2 NIVELVAIHEET KUNTOON

Kaiken koulutuksen tehtävä on tukea ja kannustaa ihmisiä saavuttamaan omat unelmansa. Ammatillisen koulutuksen suosion kasvu nuorten keskuudessa tulisi huomioida paremmin jo peruskoulussa. Erilaisia koulutus- ja ammattivaihtoehtoja tulisi esitellä osana peruskoulun opetusta, jotta kaikille nuorille voidaan taata yhtäläiset mahdollisuudet löytää itselleen sopiva koulutus- ja urapolku. Perusasteen opettajien ja opinto-ohjaajien tulee tarjota kaikille perusasteen päättävälle nuorille selkeä kuva opinnoista myös ammatillisessa koulutuksessa sekä sen mahdollistamista jatko-opintomahdollisuuksista. Toimiva nivelvaihe edellyttää ammatillisen koulutuksen laajan alueellisen kattavuuden ylläpitoa, jotta etäisyydet eivät tule koulutusvalintojen esteeksi.

Ammatillisten perustutkintojen keskeyttämiset ovat vähentyneet viime vuosina, mutta niiden vähentämiseksi on edelleen tehtävä työtä. Paras tapa ennaltaehkäistä opintojen keskeyttämistä on tarjota nuorille realistinen kuva eri ammattialoista. Tutustumiskäynnit ammatillisiin oppilaitoksiin ovat erinomainen tapa tukea nuoria oman polun löytämisessä. Ammattiin opiskelevat osaavat parhaiten kertoa peruskoulun päättävälle nuorille omista koulutusvalinnoistaan tavalla, jota nuoret kuuntelevat. On myös tärkeää kuulla eri alojen ammattilaisilta eri koulutus- ja urapolkujen todellisuudesta. Lisäksi alan vaihtamista tulee helpottaa oppilaitoksen sisällä keskeyttämisten vähentämiseksi.

Kaikille peruskoulunsa päättävälle nuorille on taattava koulutuspaikka. Oppivelvollisuuden tulee jatkua toisen asteen tutkinnon suorittamisen loppuun, kuitenkin enintään siihen asti, kun opiskelija täyttää 18 vuotta. Toinen aste kattaa kaikki toisen asteen koulutusmuodot sekä valmentavat ja valmistavat koulutukset. Peruskoulun päättäneille on toiselle asteelle erillinen yhteishaku ja kaikille jatkuva hakeutumisoikeus. Toisen asteen tutkinnolla taataan nykyisillä työmarkkinoilla pärjääminen ja jatko-opintovalmiudet.

Vastuu oppivelvollisten ohjaamisesta toisen asteen opintoihin tai soveltuvaan valmentavaan koulutukseen tulee olla kunnilla. Peruskouluun tulee saada lukiolain kaltainen jälkiohjausvelvoite, jolla puututaan putoamisiin nivelvaiheissa. Kehittämällä ohjaustoimintaa nivelvaiheessa voidaan löytää kullekin peruskoulun päättäjälle tai toisen asteen keskeyttäjälle hänelle sopiva opiskelumuoto tai valmentava koulutus. Jos opiskelija kieltäytyy tarjotusta opiskelupaikasta, hänellä on velvollisuus osallistua muuhun, tukevaan tai valmentavaan koulutukseen. Opiskelija voi kieltäytyä opiskelupaikasta perustellusta syystä, kuten asevelvollisuus, raskaus tai vakava sairaus.

Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksissa tulee pitää huolta ammatillisen koulutuksen tuottamasta jatko-opintokelpoisuudesta. Jatko-opintokelpoisuus on ensiarvoisen tärkeää toisen asteen koulutusmuotojen tasa-arvoisuuden sekä opintojen houkuttelevuuden turvaamiseksi. Korkea-asteen opintoihin hakeutumisen on oltava yhdenvertaista lukiosta hakevien kanssa. Todistusvalinta ei saa muodostua ainoaksi väyläksi korkeakouluun, vaan pääsykokeet ja avoimen yliopiston- ja ammattikorkeakoulun väylät tulee pitää yhtäläisenä vaihtoehtona korkeakouluun pääsemiseksi. Opiskelijalla tulisi olla jo opintojen alussa selkeä kuva siitä, miten hän pääsee jatko-opintoihin. Yhteisten tutkinnon osien tulee olla niin laajat ja laadukkaat, että ne tuottavat kaikille ammatillisen perustutkinnon suorittaville tarvittavat taidot korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Ammatillisten oppilaitosten tulee kehittää mahdollisuutta liittää korkeakouluopintoja tutkintojen osaksi yhdessä korkeakoulujen kanssa siten, että kaikilla ammattiin opiskelevilla on mahdollisuus suorittaa maksutta tutkintoon soveltuvia korkeakouluopintoja. Näin mahdollistetaan sujuva opintopolun jatkaminen ja jatko-opintomahdollisuuksien näkeminen jo toisen asteen opintojen aikana. Samalla tulee huolehtia siitä, etteivät jatko-opintoväylät siiloudu liikaa eikä jatko-opintomahdollisuuksien ja -valmiuksien tule perustua vain näihin yhteistyömuotoihin.

Ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden välistä yhteistyötä tulee lisätä niin opetuskokonaisuuksien kuin hallinnon alueella. Hyödyntämällä yleissivistävän ja ammatillisen opetuksen parhaimpia puolia pystymme luomaan opiskelijoille joustavia, yksilöllisen etenemisen ja vahvemmat jatko-opintovalmiudet mahdollistavia oppimispolkuja, joissa ideat ja toiminta kohtaavat. Avoin ja monimuotoisuuden salliva ympäristö kannustaa opiskelijoita kehittämään oppimiaan tietoja ja taitoja uudella tavalla. Samalla edistetään toisen asteen oppilaitosten opiskelijoiden ja henkilökunnan ymmärrystä toisten toimintatapoja kohtaan ja vähennetään ennakoluuloja koulutusmuotojen välillä.

Kaksoistutkinnon suorittamiseen tulee luoda yhteiset käytännöt koko maahan yhtenäisen laadun takaamiseksi. Tiukan duaalimallin rajoja ylittäviä kokeiluja tulisi sallia ja jopa kannustaa kokeilukulttuuriin päällekkäisyyksien purkamisen ja norminpurkutalkoiden nimissä. VALMA- ja TELMA-koulutusta tulee tarjota laajasti ja kattavasti ympäri Suomea ja siirtymää valmentavasta koulutuksesta perustutkinto-opiskelijaksi tulee entisestään joustavoittaa.

2.3 OSAAMISPERUSTEISUUS JA HENKILÖKOHTAISTAMINEN

Ammatillisen koulutuksen reformi laajentaa osaamisperusteisuuden sekä henkilökohtaistamisen koskemaan kaikkia ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Osaamisperusteisuuteen siirtyminen tarkoittaa, ettei ole enää väliä missä osaaminen on hankittu, vaan oppilaitos on velvollinen tunnistamaan opiskelijan aikaisemmin hankkiman osaamisen. Koulutuksen ulkopuolella hankitun osaamisen merkitys korostuu ja oppilaitosmuotoisen koulutuksen rooli muuttuu. Osaamisperusteisuuteen siirtyminen vaatii onnistuakseen koko ammatillisen koulutuksen kentän tuen. Osaamisperustaisuuden tulee olla yhdenmukaista kaikissa oppilaitoksissa. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kyvyn tukea ja toteuttaa osaamisperusteisuutta ei tulisi vaihdella alueesta tai oppilaitoksesta riippuen; näin varmistetaan, että opiskelijat saavat asuinpaikastaan riippumatta yhdenvertaista kohtelua. Osaamisperusteisuuteen siirtyminen ei saa tarkoittaa sitä, että vastuu opettamisesta siirretään oppilaitoksilta opiskelijoille itselleen tai työpaikoille, vaan oppilaitoksessa tapahtuvassa kontaktiopetuksessa luodaan jatkossakin opiskelijan osaamisen perusta. Opettajilla tulee olla tarvittava määrä resursseja käydä ohjaamassa opiskelijoita työpaikoilla tapahtuvassa oppimisessa.

Oppilaitoksen vastuulla tulee olla, että HOKS suunnitellaan yksilöllisesti ja tarpeeksi aikaa käyttäen kullekin opiskelijalle lain tarkoittamassa hengessä. Opiskelijalle tulee turvata mahdollisuus suorittaa opintoja joustavasti, eri opetusmuotoja yhdistellen ja mahdollistaen kiinnittymisen opiskeluryhmiin. Nuoret opiskelijat suorittavat jatkossakin lähtökohtaisesti kokonaisen 180 osaamispisteen laajuisen ammatillisen perustutkinnon. Yksilöllisten opintopolkujen luomista mahdollisuuksista huolimatta on pidettävä huoli siitä, että kaikki opiskelijat pysyvät kehityksessä mukana. Sekä osaamisperusteisuuden että henkilökohtaistamisen toimivuuden takaamiseksi tulee luoda selkeät mallit ja käytännön sekä kerätä aktiivisesti tietoa toimivista malleista, jotta ne toteutuvat tasavertaisesti kaikille opiskelijoille.

2.4 TYÖELÄMÄLÄHTÖISYYS

Työssä tapahtuva oppiminen on yksi keskeinen kulmakivi ammatillisen koulutuksen laadun takaajana. Työssä tapahtuva oppiminen on oleellinen osa ammatillista koulutusta, ja niinpä työpaikalla tapahtuvan oppimisen onnistuminen on erittäin tärkeää nuoren ammattiin kasvamisen kannalta. Opiskelijoilla tulee olla oikeus saada ammattitaitoista ohjausta ja palautetta oman työpaikalla tapahtuvan oppimisen etenemisestä. Ammatillisen koulutuksen reformi ohjaa oppilaitoksia, erityisesti opettajia ja rehtoreita sekä työelämää syventämään yhteistyötään. Oppilaitosten tulee jatkossa luoda entistä järjestelmällisemmät suhteet työelämään siten, ettei suhde työpaikkoihin enää rakennu pelkästään yksittäisten

opettajien kontaktien varaan. Työpaikkaohjaajalla on ohjausvastuu työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa. Työpaikkaohjaajan kuuluu säännöllisesti arvioida ja valvoa työpaikalla tapahtuvan oppimisen etenemistä yhteistyössä opettajan kanssa. Oppilaitoksen ja työelämän välistä kommunikaatiota on parannettava ja samalla on varmistettava työpaikkaohjaajien riittävä koulutus. Kaikilla työpaikkaohjaajilla tulee olla koulutus ohjaustyötä varten, jotta ohjaus työpaikoilla on pätevää. Viime kädessä vastuu koulutusopimuspaikan järjestämisestä kuuluu koulutuksen järjestäjälle – ei yksittäiselle opiskelijalle. Jos mitään muuta paikkaa ei löydy, opiskelijan kuuluu voida suorittaa koulutusopimusjakso oppilaitoksessaan. Opiskelijalle on opetettava tarvittavat perustiedot ja -taidot työssäoppimisen perehdytyksen aikana. Tutkintoon kuuluva näyttö tulee voida suorittaa myös oppilaitoksessa.

Työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa on tarkoitus kannustaa ja tukea opiskelijoita kehittymään oman alansa ammattilaisiksi. Oppilaitoksissa opiskellaan yleisiä sosiaalisia sekä työelämätaitoja, joita mennään kokeilemaan ja harjoittelemaan käytännössä työpaikalla.

2.5 HYVINVOIVAT SEKÄ OSAAVAT OPETTAJAT JA OPPILAITOKSEN HENKILÖKUNTA

Yhteiskunnan ja työelämän muutokset edellyttävät myös opettajuuden muutosta. Opettajien roolin muutosta on tuettava resursoimalla täydennyskoulutusta ja kehittämällä ammattikorkeakoulujen tarjoamaa ammatillista opettajankoulutusta. Digitalisaatio pakottaa päivittämään myös ammatillisen opettajankoulutuksen. Opiskelijoiden opintopolkujen henkilökohtaistaminen sekä osaamisperusteisuus muuttavat opettajien työnkuvaa ja myös tähän tarvitaan riittävät resurssit sekä tuki opettajien osaamisen päivittämiseksi.

Henkilökunnan työhyvinvoinnin edistäminen oppilaitoksissa on ensisijaisen tärkeää sujuvan ja kaikkia oppilaitoksen jäseniä tukevan arjen kannalta. Työhyvinvoinnin merkitys kasvaa pienentyneiden resurssien myötä – huonosti voivat opettajat ja tulehtuneet välit henkilöstön ja johdon välillä heijastuvat myös opiskelijoihin. Jatkossakin pedagogisesti pätevien opettajien tulee olla vastuussa ammatillisen koulutuksen opetuksesta eikä heikennyksiä opettajien pätevyysvaatimuksiin tule hyväksyä. Ohjaajat ovat tärkeässä roolissa sekä oppilaitoksessa että työpaikoilla opiskelijan oppimisen tukena, mutta lopullinen vastuu opetuksesta on viime kädessä opettajalla.

Kontaktiopetuksen määrään ja muotoon on kiinnitettävä huomiota. Opettaja ~~on~~ voi parhaimmillaan olla opiskelijan tuki ja turva vaikeissa tilanteissa. Yhteistyö työelämän ja oppilaitosten kanssa on vietävä uudelle tasolle, ja sille on oltava koulutuksen järjestäjien tuki: opettajien on pystyttävä jalkautumaan työpaikoille päivittämään osaamistaan ja tukemaan opiskelijoita siellä, missä he konkreettisesti tarvitsevat apua.

2.6 DIGITALISAATIO

Digitalisaatio on koko yhteiskuntaan läpileikkaavasti vaikuttava prosessi, jossa merkittävä osa yhteiskunnan toiminnoista siirtyy jossain muodossa digitaaliseksi. Tämä kehitys haastaa myös ammatillisen koulutuksen, sillä työelämä sekä yhteiskunta yleisesti edellyttävät tietoteknistä osaamista.

Uuden oppimisteknologian hankkiminen ei ole sama asia kuin digitalisaatio. Digitalisaation tulee tarkoittaa työpaikoilla ja oppilaitoksissa tapahtuvan opetuksen toimintatapojen muuttamista, kuten avoimeen dataan pohjaavien ohjelmien käyttöä. Siirtymistä digitaalisiin oppimateriaaleihin ja oppimisympäristöihin sekä simulaattoreihin tulee vauhdittaa. Tietotekniikan hankkiminen ja sen kokonaisvaltainen käyttöönotto ei saa olla vain rikkaimpien koulutuksenjärjestäjien etuoikeus, vaan kaikille opiskelijoille pitää antaa mahdollisuus kehittää taitojaan. Digitalisaatiossa näkyy yhteiskunnan kasvava eriarvoisuus: nuorten ja aikuisten joukossa on kasvava määrä ihmisiä, joiden tietotekniset valmiudet ovat heikot. Jokaiselle kansalaiselle tulee varmistaa riittävät digitaidot, sillä ne ovat oleellinen osa niin hyviä työelämä- kuin kansalaistaitojakin.

Digitalisaatio ei saa olla halpa keino korvata kontaktiopetusta tai lakata kehittämästä pedagogiikkaa. Digitalisaation pitää olla kytkettynä kaikkien eri alojen opetukseen – se ei saa olla vain joidenkin erityisalojen erikoisuus, vaan digitalisaatio on tulevaisuudessa läsnä ammatissa kuin ammatissa. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi opettajien ja opiskelijoiden välisessä kommunikaatiossa työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksoilla, oman ammattitaidon kehittämisessä, arjen osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa ja melkein missä tahansa.

2.7 KANSAINVÄLISYYS JA MONIKULTTUURISUUS

Kansainvälisyys on ammatillisen koulutuksen perusarvo. Kansainvälinen ja monikulttuurinen koulutus on välttämätöntä nykypäivän Suomessa sekä globaaleilla työmarkkinoilla. Ymmärrystä monikulttuurisuudesta tulee tarkastella myös työelämätaidona.

Kaikista ammatillisista oppilaitoksista ja koulutusaloilta tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet lähteä kansainväliseen vaihtoon. Kansainvälisen työssä tapahtuvan oppimisen määrää on lisättävä ja opiskelijavaihtoa on resursoitava siten, että työ- ja opiskeluperusteinen matkustaminen on kaikille opiskelijoille mahdollista. Myös kansainvälisten työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksojen pituutta pitäisi voida säädellä opiskelijan tarpeiden mukaan. Koulutuksen järjestäjien kansainvälisen toiminnan puitteet pitäisi ottaa kriittiseen tarkasteluun rahoitusta ja järjestämislupia jaettaessa. Ammatillisen koulutuksen tarjoamia kansainvälisiä mahdollisuuksia on syytä kehittää valtakunnallisesti ja EU-tasolla. Ennen vaihtoon lähtöä jokaiselle opiskelijalle tulee tehdä asianmukainen henkilökohtainen opintosuunnitelma.

Suomalaiseen ammatilliseen koulutukseen on viime vuosina kohdistunut merkittävästi kansainvälistä huomiota. Maailmalla ollaan kiinnostuneita suomalaisten amisten hyvästä menestyksestä kansainvälisissä ammattitaitokilpailuissa, jatko-opintokelpoisuuden tuottavasta korkealaatuisesta ja vetovoimaisesta koulutusjärjestelmästä. Koulutusvienti vahvistaa ammatillisen koulutuksen kansainvälistymistä, ja siitä saatavia tuottoja tulee käyttää koulutuksen kehittämiseen ja ammatillisen koulutuksen vahvistamiseen. Ensisijaista on varmistaa, että koulutuksen järjestäjät eivät ryhdy kilpailemaan toistensa kanssa ulkomaisesta rahoituksesta vaan ratkaisuja tehdään keskitetysti. Koulutusviennin tulee perustua myymiseen esimerkiksi toiselle valtiolle tai ulkomaiselle koulutuksen tuottajalle, ei yksittäiselle ulkomaalaiselle opiskelijalle.

Ammatillisen koulutuksen kansainvälistymiseen niin Suomessa kuin ulkomaillakin on panostettava. Opiskelijavaihtoon lähteminen edellyttää riittävää kielitaitoa. Ammattiin opiskelevien pitää pystyä kommunikoidaan myös muilla kielillä kuin äidinkielellään. Mahdollisuuksia muilla kielillä suoritettavaan opiskeluun tulisi lisätä, ja eri kielten opetustarjontaa lisätä sekä parantaa. Ulkomailla suoritettu työssä tapahtuvan oppimisen jakso voi olla esimerkiksi sujuvan englannin kielen taidon kehittymisen kannalta ratkaisevaa.

3 HYVINVOINTI JA RIITTÄVÄ TOIMEENTULO TURVAAVAT AMISTEN OPIKSELUKYVYN

3.1 TERVE AMIS ON HYVINVOIVA AMIS

Opiskeluhuollon tulee olla laadukasta, kattavaa ja saavutettavissa asuinpaikasta riippumatta. Opiskelijahuoltoon pääsyn tulee olla esteetöntä ja välitöntä, palveluista on informoitava riittävästi. Myös ennaltaehkäisevät toimenpiteet, kuten työergonomia ja oppilaitosyhteistyön kehittäminen, tulee sitoa kiinteäksi osaksi opiskeluhuollon kokonaisuutta. Opiskeluhuollon riittävät resurssit on turvattava sote-uudistuksessa.

Opiskeluhuollon palveluiden käyttämisestä ei saa koitua opiskelijalle kustannuksia esimerkiksi matkakustannusten muodossa, eikä opiskelijoita tule ohjata maksullisen yksityisen ja julkisen terveydenhuollon palveluiden piiriin. Lakisääteisten psykologi- ja kuraattoripalveluiden sekä lääkärintarkastusten saatavuus on taattava kaikille. Opiskelijahuollon palveluista tulee tiedottaa opiskelijoille asianmukaisesti. Hyvän työergonomian opetuksen ja toteutumisen tulee olla osa oppilaitosten arkea ja sen toteutumisesta ei saa koitua opiskelijoille kustannuksia esimerkiksi tarvittavien varusteiden omakustanteisen hankinnan tai materiaalimaksujen muodossa.

Yhteisöllinen opiskelijahuolto on avainroolissa opiskelijoiden terveyskäyttäytymisessä. Oppilaitoksissa on tehtävä suunnitelma opiskeluterveydenhuollon sekä oppilaitoksen terveyden sekä turvallisuuden järjestämisestä ja niiden toteutumista on seurattava. Oppilaitoksissa on koottava monialainen asiantuntijaryhmä opiskeluterveydenhuollon piiristä ja opiskelijoiden edustus ryhmässä on taattava. Opiskelijat ja perheet on otettava kiinteäksi osaksi opiskeluhuollon suunnittelua.

Ammattiin opiskeleville on annettava nykyaikaista, laadukasta tutkimustietoon perustuvaa ja neutraalia seksuaalikasvatusta, jossa huomioidaan sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Opettaja ei saa olettaa opiskelijoiden sukupuolta ulkonäköön perustuen. Oppilaitoksen liikuntatunteja ei enää eroteta sukupuolen mukaan, vaan kaikkien opiskelijoiden sukupuolesta riippumatta tulisi saada samanlaista opetusta. Opiskelijoita kasvatetaan kuuntelemaan, kunnioittamaan ja ymmärtävään käytökseen kaikkia ihmisiä kohtaan. Opettajilla on oltava ajantasaiset tiedot ja taidot käsitellä seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyviä kysymyksiä opiskelijoiden kanssa. Opiskelijoita tulee kannustaa ottamaan vastuuta omasta ja opiskelijayhteisönsä hyvinvoinnista. Kuntien tulee tarjota maksuton ehkäisy kaikille alle 25-vuotiaille nuorille.

Oppilaitosten tulee olla täysin päihdeettömiä ja tämän tulee koskea myös koko henkilökuntaa. Päihdevalistuksen tulee olla asiantuntevaa, opiskelijoiden elämää ymmärtävää ja neutraalia, ja sen tulee kannustaa terveisiin elämäntapoihin tuomitsemisen ja pelottelun sijaan. Päihdeiden ongelmakäyttöön tulee voida hakea apua ilman leimaantumista ja avun hakemiseen tulee olla matala kynnyks. Opettajia koulutetaan päihdekasvatuksessa, jotta heillä on uusimmat tiedot ja taidot jakaessaan tietoa opiskelijoilleen. Opiskelijoita tulee ohjata päihdeettömyyteen esimerkiksi erilaisten kannustimien ja palkintojen tai koko oppilaitosyhteisöä koskevien kampanjoiden avulla.

Koko oppilaitoksen henkilökuntaa ja kaikkia opiskelijoita tulee tukea ja kannustaa tupakkatuotteiden, kuten tupakan, nuuskan ja sähkötupakan sekä muiden nikotiinituotteiden, käytön lopettamiseen osana terveellisiä elämäntapoja. Yhteisölliset tempaukset kannustavat luopumaan tupakkatuotteista ja osana tätä opiskelijoille tulee tarjota mielekkäitä savuttomia vaihtoehtoja välituntien ajanviettoon. Kaikille opiskelijoille tulee tarjota mahdollisuutta apuun nikotiinituotteiden käytön lopettamiseksi.

Opiskelijoita on ohjattava terveelliseen syömiseen ja heitä tulee osallistaa oppilaitosten ruokalistojen suunnitteluun. Välipala- ja juoma-automaatteihin sekä oppilaitoksen kahviloihin ja kioskeihin tarvitaan terveellisempiä vaihtoehtoja.

3.2 KESKEYTTÄMISEN EHKÄISY JA RIITTÄVÄ TUKI

Keskeyttämistä voidaan vähentää tarjoamalla opiskelijoille yksilöllisempiä opintopolkuja, jotka perustuvat henkilökohtaiseen ja joustavaan ohjaukseen. Samalla tulee mahdollistaa vertaistukea tarjoavien opiskeluryhmien muodostuminen. Opinto-ohjauksessa on pyrittävä aidosti tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen opiskelijoiden ja henkilökunnan välillä, jossa opiskelijaa ei pelkästään kuulla vaan myös autetaan toteuttamaan henkilökohtaisia tavoitteitaan. Tasa-arvoinen kohtaaminen on erityisen tärkeää etsivässä nuorisotyössä, jossa pyritään tuomaan nuoria takaisin opintojen ja työelämän pariin. Oppilaitosten tulee pyrkiä ehkäisemään opiskelijoiden syrjäytymistä yhteiskunnasta.

Oppilaitosyhteisöä on kehitettävä vastaamaan oppilaitosten muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Opiskelijakuntien roolia on vahvistettava ja opiskelijoille on taattava oikeus päästä vaikuttamaan oppilaitoksen päätöksiin ja arkeen. Lakisääteiset opiskeluhuoltopalvelut on taattava kaikille toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille tulee aina taata mahdollisuus opiskeluun yhdessä muiden kanssa riittävän tuen avulla.

3.3 AKTIIVINEN AMIS ON HYVINVOIVA AMIS

Opiskelijoiden liikunnallisuutta ja ennen kaikkea työhyvinvoinnin sekä työergonomian tuntemusta on lisättävä ja ne on otettava osaksi niin liikunnan ja terveystiedon kuin ammattiaineidenkin opetusta. Liikuntaa ja hyvinvointia täytyy lisätä ammatillisissa oppilaitoksissa ja mahdollisuuksia vapaaehtoiseen liikkumiseen tulee lisätä. Säännöllisestä ja ympärivuotisesta liikkumisesta on tehtävä olennainen osa opiskelijoiden arkea; se edistää opiskelijan jaksamista opiskeluaikana ja myöhemmin työelämässä. Oppilaitoksen tulee kehittää tapoja, joilla vähennetään opiskelijoiden pitkäjaksoista istumista tunneilla. Liikkuva amis -toiminta on laajennettava kaikkiin oppilaitoksiin.

Opiskelijoille tulee tarjota mahdollisuus maksuttomiin harrastuksiin ja vapaa-ajan viettoon asuinpaikasta riippumatta tarjoamalla tasapuoliset mahdollisuudet tutustua opiskelukaupungin kulttuuritarjontaan ja maksuttomaan liikuntaan. Kulttuuri- ja liikuntapalveluiden tulee olla maksuttomia tai vähintään edullisia, niin että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta riippumatta. Liikuntatunneilla opiskelijoiden tulee voida vaikuttaa siihen mitä lajeja liikuntatunneilla harjoitellaan. Näin liikunta olisi mielekkäämpää ja omalle alalle sopivampaa. Opintoihin tulee kuulua vapaaehtoisia liikuntakursseja, joista myönnetään osaamispisteitä. Hyötyliikuntaan tulee kannustaa osana oppilaitoksen arkea ja opiskelijoille tulee tarjota viihtyisiä ja aktiivisuuteen kannustavia ulkoilualueita sekä taukotiloja. Oppilaitosten tulee tarjota mahdollisuuksia matalan kynnyksen liikuntaharrastuksiin. Harrastustakuun tulee toteutua kaikissa Suomen kunnissa.

3.4 OPISKELIJAKUNNAT JA OPPILAITOSYHTEISÖ

Opiskelijoiden ja henkilökunnan tulee olla samanarvoisia, ja opiskelijoita on kannustettava ja osallistettava mukaan parantamaan oppilaitoksen turvallisuutta, muun muassa opiskelijahuoltosuunnitelmaa ja järjestyssääntöjä kehitettäessä. Ammatillisen koulutuksen reformi edellyttää opettajilta uusia taitoja ja osaamista. Ryhmyttämiseen ja opiskelijoiden osallistamiseen on panostettava entistä enemmän läpi opintojen. Koulutuksen järjestäjien on varmistettava, että opiskelijakuntatoiminnalle on riittävästi tukea ja resursseja. Opiskelijakunta- ja tutortoimintaan panostamisen tulee olla osa oppilaitoksen arviointiperiaatteita. Opiskelijakunta- ja tutortoiminnasta tulee antaa osaamispisteitä ja tätä varten tulee laatia valtakunnallisesti yhteisiä malleja tämän toteutumiseksi.

Opiskelijoiden osallisuuden lisääminen parantaa oppilaitosten ilmapiiriä, toimivuutta, opintomenestystä ja läpäisyä. Oppilaitoksissa on otettava käyttöön osallistavan budjetoinnin käytäntö, jossa opiskelijat ovat mukana. Oppilaitosdemokratiaa eli opiskelijoiden kokonaisvaltaista osallistumista kehitetään ottamalla opiskelijat mukaan kaikkeen oppilaitosta koskevaan päätöksentekoon. Opiskelijoiden osallisuuden tulee olla koko oppilaitoksen opiskelijoita edustavaa ja edustajien tulee vaihtua säännöllisin väliajoin. Osallisuuden tulee myös olla aidosti opiskelijoita huomioivaa, eikä vain kirjaus oppilaitoksen raporteissa. Oppilaitoksen kaiken päätöksenteon tulee olla läpinäkyvää ja kaikkien ymmärrettävissä ja arvioitavissa. Tämän vuoksi oppilaitoksissa tulee olla matalan kynnyksen osallistavaa toimintaa kuten esimerkiksi opiskelijafoorumeita yhteisten asioiden läpikäymiseen. Oppilaitoksen tulee seurata säännöllisesti oppilaitosdemokratian toimivuutta. Oppilaitosdemokratian tulisi olla osa opiskelijapalautetta ja vaikuttaa ammatillisen koulutuksen rahoituskriteereihin.

Kaikkien oppilaitosten tulee olla rasismista ja syrjinnästä vapaita alueita, ja opiskelijoiden yhdenvertaisuuden tulee olla osa kaikkien oppilaitosten perusperiaatteita. Opiskelijoita on kasvatettava olemaan kiinnostuneita ympäröivästä maailmasta ja sen tapahtumista. Tasa-arvon tulee näkyä kaikessa oppilaitosten toiminnassa. Opiskelijoita ei tule koskaan arvioida tai arvostella perustuen ikään, sukupuoleen, seksuaalisuuteen, ulkonäköön, äidinkieleen, uskontoon tai muuhun taustaan vedoten.

Turvallisuuden tunne syntyy opiskelijoiden ja henkilökunnan välisestä luottamuksesta sekä yhteisymmärryksestä. Esteettömyys huomioidaan oppilaitosten arjessa, ja yhdenvertaisuutta estäviä rakenteellisia, asenteellisia ja fyysisiä tekijöitä poistetaan. Turvallisessa opiskeluympäristössä kunnioitetaan kaikkien seksuaalista ja muuten fyysistä sekä henkistä koskemattomuutta. Opiskelijoita tulee osallistaa turvallisten tilojen suunnitteluun. Oppilaitoksissa tulee olla nollatoleranssi seksuaaliselle häirinnälle ja muulle kiusaamiselle ja opiskelijoilla tulee olla tiedossa, miten tällaisissa tapauksissa toimitaan. Lisäksi oppilaitosten tulee toimia aktiivisesti rasismien, väkivallan ja seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi. Normikriittisyydestä on tehtävä ammatillisen koulutuksen opetuksellinen perusta. Opetushenkilökunnalle tulee tarjota valmiuksia ymmärtää sekä tunnistaa, miten normit vaikuttavat oppilaitoksissa. Koulukiusaamiseen ja opiskelijoiden jaksamisongelmiin puututaan kaikista tehokkaimmin ennaltaehkäisyllä, kuten tehokkaalla ryhmytymisellä heti opintojen alussa ja niiden aikana. Oppilaitokset

julistetaan häirinnän ja kiusaamisen nollatoleranssialueiksi. Yhteisöllisen hyvinvoinnin ylläpitäminen on jokaisen oppilaitosyhteisöön kuuluvan vastuulla, ja kaikkien tulee puuttua kiusaamiseen sitä havaitessaan. Tutortoiminta ja vertaistuki ovat merkittävä osa opiskelijoiden arkea. Ulkopuolisuuden tunnetta vähennetään tekemällä opiskelijahyvinvoinnista selkeä yhteisöllinen tavoite. Kaikille opiskelijoille tarjotaan yhdenvertaisuuskoulutusta, ja häirintä- ja kiusaamistapauksiin puututaan aina. Kaikkiin oppilaitoksiin asetetaan yhteyshenkilöitä opiskelijoiden ja opettajien joukosta, joihin opiskelijat voivat olla yhteydessä häirintä- ja kiusaamistapauksissa.

Omien kansalaisoikeuksien- ja velvollisuuksien tiedostaminen on tuotava lähemmäs opiskelijoita, jotta he innostuvat yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Opettajia tulee kouluttaa ja tiedottaa paremmin opiskelijakunta- ja tutortoiminnasta. Oppilaitosten tulee kannustaa opiskelijoita aktiiviseen kansalaisuuteen muun muassa osallistumalla nuoriso- ja kansalaisjärjestöjen sekä ammattiliittojen toimintaan ja paikalliseen päätöksentekoon. Laadukas vertais- ja tutortoiminta on turvattava ja niiden kehittämisestä on tehtävä prioriteetti oppilaitoksille. Vertais- ja tutortoimintaan liittyviä hyviä käytäntöjä on kerättävä yhteen ja levitettävä. Lisäksi osana aktiivista kansalaisuutta ammattiin opiskelevien työelämä tietoisuutta työelämän oikeuksista ja velvollisuuksista on kasvatettava. Äänestysikäraja tulisi laskea 16 vuoteen kaikissa kunta-, maakunta-, eduskunta, euro- ja presidentinvaaleissa sekä kansalais- ja kuntalaisaloitteissa. Oppilaitosten tulee kannustaa opiskelijoita lähtemään mukaan yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja vaikuttamistoimintaan. Oppilaitoksissa on hyvä olla vastuhenkilö, jolta saisi tietoa yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Lisäksi tämä henkilö voi informoida oppilaitoksissa erilaisista poliittisista järjestöistä ja poliittisesta toiminnasta.

3.5 OPISKELIJAN TOIMEENTULO, ASUMINEN JA TYÖURA

Opiskelijat tulee ottaa osaksi sosiaaliturvan uudistusta. Opiskelijan sosiaaliturvaa tulee yksinkertaistaa sekä byrokratiaa ja kannustinloukkuja tulee purkaa. Opiskelijan on pystyttävä keskittymään opiskeluun täysipäiväisesti. Opiskelijoiden on tultava toimeen ilman, että he joutuvat turvautumaan lainaan, vanhempiensa tukeen tai työntekoon. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla oikeus täysipäiväiseen opiskeluun ja sitä kautta opintotuen turvin. Oppisopimusopiskelijat saatettava opintotuen piiriin.

Maksuttoman toisen asteen toteutumisesta edistetään ja varmistetaan, että toinen aste on aidosti maksuton opiskelijoille. Maksuttomuuden tulee kattaa kaikki opintoihin liittyvät materiaalit, esimerkiksi opintoihin vaadittavat tietotekniset välineet. Kaikki koulutukseen liittyvät maksut ja kustannukset on ilmoitettava koulutukseen hakemisen yhteydessä. Opiskelijoilta ei saa periä lukukausimaksuja, ja koulutuksen järjestäjän tai työpaikan on kustannettava työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa tarvittavat ajo- ja työturvallisuuskortit. Myöskään ETA:n tai EU:n ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta ei tule periä lukukausimaksuja.

Joka puolella Suomea pitää olla mahdollisuus opiskeluun laadukkaassa ammatillisessa koulutuksessa. Suppea joukkoliikennetarjontaa ja koulutuksen keskittäminen kasvualueille eivät saa määrittää opiskelijoiden mahdollisuuksia päästä opiskelemaan haluamaansa alaa. Kuntia on kannustettava tarjoamaan opiskelijoille edullista joukkoliikennettä, ja tulevaisuuden tavoitteena on tehdä siitä maksutonta FRANK-opiskelijakortilla esimerkiksi kaupunkiliikenteen sisällä tai vähintäänkin koulumatkojen osalta. Lisäksi koulumatkatuen myöntämisehtoja on selkeytettävä ja tuen on oltava saatavilla koko opiskeluaajan. Tuen on oltava joustava.

Työeläkejärjestelmän perusta säilytetään nykyisellään ja eläkejärjestelmän rahoitusta käsitellään aina kokonaisuutena. Taitettu indeksi säilytetään. Suomalaisen eläkejärjestelmän vakiintunut ja tunnustettu asema Euroopan Unionissa varmistetaan. Nuoret otetaan mukaan tekemään eläkepäättöksiä, jotta turvataan sukupolvien välisen ketjun jatkuminen ja järjestelmän uskottavuus. Kaikesta tehdystä työstä karttuu eläkettä. Eläkejärjestelmän kestävyys turvataan pitämällä eläkemaksut Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmien mukaisella tasolla, jotta eläkkeiden taso voidaan säilyttää nykyisen suuruisena. Poikkeuksellisen kuormittaville työurille tulee luoda väyliä jäädä eläkkeelle joustavasti esimerkiksi uudelleen arvioimalla työkyvyttömyyden ja osatyökyvyttömyyden.